

การประพันธ์คำร้องและเรียบเรียงเพลงถวายพระพร
เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

Lyrical Composition and Arrangement of “Phleng Thawai Phra
Phon” on the occasion of HRH Princess Maha Chakri
Sirindhorn's birth anniversary

วรรณวลี คำพันธ์¹

Wanwalee Kampan

วันที่ส่งบทความ: 31 พฤษภาคม 2567, วันที่แก้ไขบทความ: 7 ธันวาคม 2567,

วันที่ตอบรับบทความ: 13 ธันวาคม 2567

Abstract

This academic article presents the methods and concepts involved in the lyrical composition and arrangement of a musical piece to offer best wishes on the occasion of Princess Maha Chakri Sirindhorn's birthday anniversary. The author describes the creative process, including lyrical composition and repertoire selection. The composition of lyrics adopts a Thai poetic form called “klon suphap,” literally translated as “the formal poem.” The lyric structures are divided into two sections: the first one depicts the Thai people's deep appreciation of Princess Sirindhorn's kindness towards her people, while the second one represents the offering of blessings to the Princess. Regarding the musical arrangement, the following factors were taken into account: 1) the performance objectives, 2) competency of the musicians and performers, and 3) the characteristics and appropriateness of the musical piece. These factors maintained the consistency of the resultant composition to the music-culture concepts. They also reflect the values behind the signifying and aesthetic functions of the music and performance, both of which were created in great balance and “fitting.”

Keywords: LYRICAL COMPOSITION ARRANGEMENT BLESSING PERFORMANCES

¹ อาจารย์ สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล wanwalee.k@nsru.ac.th

Lecturer at Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: wanwalee.k@nsru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอวิธีการและแนวคิดในการประพันธ์คำร้อง และการเรียบเรียงเพลง เพื่อถวายพระพรเนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยได้อธิบายกระบวนการสร้างสรรค์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างการประพันธ์คำร้อง การบรรจุมusic มีกระบวนการและแนวคิด ดังนี้ ด้านการประพันธ์คำร้อง ใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ แบ่งโครงสร้างของเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. การน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และ 2. การถวายพระพร ด้านการเรียบเรียงเพลง มีปัจจัยหลายประการที่ต้องพิจารณาประกอบกัน ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์ของการแสดง 2. ความสามารถของนักดนตรีหรือนักแสดง 3. ลักษณะและความเหมาะสมของเพลง เพื่อให้การประพันธ์คำร้องและเรียบเรียงเพลงถวายพระพรสอดคล้องกับแนวคิดเชิงวัฒนธรรมดนตรี สะท้อนคุณค่าของการสื่อความหมาย ความงามของดนตรีและการแสดงอย่างพอดีและ “สมกัน”

คำสำคัญ: การประพันธ์คำร้อง การเรียบเรียงบทเพลง การแสดงถวายพระพร

บทนำ

การประพันธ์คำร้องและเรียบเรียงเพลงถวายพระพร เป็นการสร้างสรรค์ทางดุริยางคศิลป์ เพื่อสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก กล่าวคือ การแสดงความรัก ความจงรักภักดี และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ เพลงถวายพระพรเป็นเพลงที่ใช้ในโอกาสสำคัญ ได้แก่ พระราชพิธีต่าง ๆ วันคล้ายวันพระราชสมภพ เป็นต้น จึงมีวัตถุประสงค์จำเพาะและแตกต่างจากเพลงที่ใช้เพื่อบรรเลงขับกล่อมโดยทั่วไป การประพันธ์คำร้องจึงต้องคัดสรรถ้อยคำที่เหมาะสมแก่ฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ สื่อความหมายลึกซึ้ง ตลอดจนใช้ภาษาที่สละสลวย เหมาะแก่การนำมาบรรจุมusicเป็นคำร้องได้ หรือในภาษานักดนตรี นักร้องมักจะเรียกกันว่า “เข้าปาก” ในขณะที่เดียวกันที่การเรียบเรียงบทเพลงก็ต้องสัมพันธ์กับคำร้อง ความสำคัญของโอกาส และแบบแผนของการใช้เพลงเป็นสำคัญ เป็นต้นว่า เลือกใช้เพลงที่มีชื่อดี หรือมีนัยยะของการอำนวยพรให้ผู้ที่ถูกกล่าวถึงได้รับสิ่งอันเป็นผลดี เป็นสิริมงคล เพลงที่ใช้ตามบรรดาศักดิ์ของตัวแสดง เพลงที่มีทำนองและจังหวะสอดคล้องกับอารมณ์ที่ต้องการสื่อสาร เป็นต้น

นอกจากนี้ หากเพลงถวายพระพรเป็นไปเพื่อประกอบการแสดงถวายพระพร ระเบียบวิธี รำ ฟ้อนแล้วนั้น ย่อมต้องคำนึงถึงความเหมาะสม การเอื้อต่อการประดิษฐ์ทำรำให้เข้ากับบทเพลงอีกด้วย จากคำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องความงามหรือสุนทรียรสของดนตรีไทยว่าสัมพันธ์กับแบบแผนทางสังคม และวัฒนธรรมไทยว่าด้วยเรื่อง “กาลเทศะ” หรือเหมาะสม พอดีแก่สถานที่และเวลา เหล่านี้ ล้วนเป็นที่มา และแนวคิดสำคัญในการนำมาประพันธ์คำร้องและเรียบเรียงเพลงถวายพระพรทั้งสิ้น

ดนตรีและการแสดงถวายพระพร

“การอวยชัยให้พรกัน” เป็นธรรมเนียมของคนไทยที่มีมาช้านาน แสดงออกถึงความมีไมตรีจิตต่อกัน ความตอนท้ายของการอวยพรมักสะท้อนความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ การอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคุ้มครองให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ประสบแต่ความสุข ความเจริญ สมหวังในสิ่งอันพึงประสงค์ทุกประการ การอวยชัยให้พรมักกระทำแต่บุคคลอันเป็นที่รัก เคารพ เทิดทูน ทั้งนี้ รวมถึงการให้พรแด่พระมหากษัตริย์และเจ้านายด้วยเช่นกัน

การแสดงถวายพระพร เป็นรูปแบบหนึ่งของศิลปะการแสดงในวัฒนธรรมไทย มีต้นแบบมาจากกระบ่าเบิกโรง ซึ่งเป็นการพ้อนรำหรือระบำที่ใช้แสดงเพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนที่จะเล่นโขนละครเรื่องใหญ่ต่อไป การรำเบิกโรงที่มีมาแต่โบราณและยังคงรูปแบบไว้ ได้แก่ 1) รำประเลง ใช้ผู้แสดง 2 คน แต่งกายยืนเครื่อง ร่ายรำประกอบเพลงหน้าพาทย์โคมเวียน ชำนาญ โดยมีความหมายของการรำว่าเทวดาได้เดินทางมาถึงสถานที่แสดง เพื่อประสิทธิประสาทความเป็นสิริมงคล รวมทั้งใช้ทางนทยุปัตรรงควานสิ่งชั่วร้ายและเป็นอับมงคลให้พ้นไปจากสถานที่นั้น 2) ระบำสี่บท เป็นระบำเบิกโรงที่แสดงเป็นชุด มีบทขับร้องและเพลงบรรเลงที่ใช้สำหรับประกอบการรำจำนวน 4 เพลง คือ เพลงพระทอง เบ้าหลุด สระบุหรง และบะหลี่ม เป็นระบำที่จัดว่ามีความเก่าแก่และกระบวนร่ายรำสวยงามมากอีกชุดหนึ่ง นิยมนำมาแสดงเบิกโรงหรือร่ายรำในโอกาสเพื่อแสดงความยินดี (Changkhanon, 2016, p. 103) ระบำเบิกโรงและจับระบำทำยเรื่องมีจุดประสงค์สำคัญของการแสดงคือเพื่อความเป็นสิริมงคล การแสดงสำหรับถวายพระพร จึงถือเอาแนวคิดนี้เป็นต้นแบบต่อมาในภายหลัง โดยเริ่มมีการบรรจุคำร้องเข้าไปในบทเพลง กระทั่งเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้นในสมัยที่การละครเฟื่องฟู จากนั้นก็มีการจับระบำอวยพรหรือที่เรียกว่า “ออกตัว” ซึ่งหมายถึงการบรรเลงดนตรีแล้วออกตัวละครด้วย แทนที่จะบรรเลงและขับร้องเพียงอย่างเดียว ก็มีตัวละครออกมารำ ตีบทด้วยลักษณะเช่นนี้คู่คล้ายกับระบำแต่ไม่ใช่ระบำ (Komkam, P., personal communication, 27 may 2024)

ดนตรีถวายพระพร สัมพันธ์กับแนวคิดเชิงสุนทรียรสของดนตรีไทย กล่าวคือ ความงามตามแบบแผนได้แก่ แบบแผนการใช้เพลง และแบบแผนเชิงวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งประกอบขึ้นเป็นกระบวนการที่สะท้อนให้เห็นพื้นฐาน การให้ความหมาย แนวคิดและค่านิยมตามปัจจัยทางสังคม อันประกอบด้วย 1) การรำลึกถึงผู้มีคุณ และ 2) การดำเนินตามกติกาทางสังคม กล่าวคือ การใช้เพลงตามขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรม อนึ่ง แบบแผนดังกล่าวยังมีลักษณะที่สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนของสังคมและกาลเทศะได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดอีกด้วย (Boonchuai Sowat et al., 1996, p. 7-8)

การประพันธ์คำร้อง

รูปแบบของคำประพันธ์ ผู้ประพันธ์เลือกใช้ลักษณะคำประพันธ์ประเภทกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ เนื่องจากได้กำหนดโครงเรื่องของเนื้อหาว่าต้องประกอบไปด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ การน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและการถวายพระพร จึงต้องการใช้คำประพันธ์ที่มีฉันทลักษณ์ของคำเป็นจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอต่อการเล่าเรื่อง นอกจากนี้ยังต้องสะดวกต่อการบรรจบทเพลงและง่ายต่อการขับร้องอีกด้วย

แนวคิดของการประพันธ์ ผู้ประพันธ์กำหนดโครงเรื่องของเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การน้อมสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ โดยกล่าวถึงพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านต่าง ๆ อาทิ ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาพันธ์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น และพระมหากษัตริย์คุณที่มีต่อปวงชนชาวไทย ทั้งนี้ ได้กำหนดคำสำคัญที่จะบรรจุลงในเนื้อหาของบทร้องด้วย ได้แก่ “อนุรักษ์มรดกไทย” “วิศิษฏ์ศิลปิน” “เอกอัครราชูปถัมภก” เป็นต้น

2) การถวายพระพร ในโครงเรื่องกล่าวถึงการถวายพรให้มีแต่ความสุข ปราศจากทุกข์ภัยทั้งหลาย และมีคำสำคัญของโครงเรื่องในส่วนนี้ คือ “ทรงพระเจริญ”

บทร้องเพลงถวายพระพร

สองเมษาพระราชสมภพจบประจักษ์	อนุรักษ์มรดกไทยให้ลูกหลาน
ทรงคำจูนนาฏกวีดนตรีกาล	ภูมิชาวบ้านประวัติศาสตร์ฐานถิ่นไทย
สมสมัยญา “วิศิษฏ์ศิลปิน”	ด้วยพระกรณียกิจสิ้นทรงสืบไว้
กอปรพระอัจฉริยภาพอันก้าวไกล	เอกอัครราชูปถัมภกมรดกไทยให้แผ่นดิน
หกสิบแปดพรรษาเจริญพระชนม์	ทรงงานเพื่อไทยทุกคนจนบัดนี้
พระมิ่งขวัญจอมเจ้าเอกราช	ชนิษฐภคินีพระภูมิบาล
ขอพระทูลกระหม่อมแก้วไม่แคล้วสุข	นิราศทุกซ์ปรีเปรมดีเกษมสานต์
ปวงประชาน้อมนบสาธุการ	ทุกวันวารขอพระองค์ทรงพระเจริญ

วรรณวลี คำพันธ์ ประพันธ์

การเรียบเรียงเพลงถวายพระพร

“เรียบเรียง” ในความหมายของการเขียนหนังสือ หมายถึง การตกแต่งให้สละสลวย เรียงลำดับความให้ชัดเจน หรือในทางดนตรีมักจะพบคำว่า เรียบเรียงเสียงประสาน โดยหมายถึงจัดเสียงเพิ่มเติมจากทำนองที่มีอยู่แล้วตามหลักวิชาการดนตรีเพื่อให้บทเพลงไพเราะขึ้น (Royal Institute, 2013, p. 1015) หากเทียบเคียงจากความหมายข้างต้น “เรียบเรียงเพลง” ก็คือการจัดและตกแต่งองค์ประกอบของเพลงให้เหมาะสมตามหลักวิชาการดนตรีเพื่อให้บทเพลงไพเราะและสมบูรณ์ขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ ผู้เรียบเรียงเพลงชุดถวายพระพร ได้ให้แนวคิดในการเลือกบทเพลงที่นำมาใช้ โดยมีหลักการพิจารณาเบื้องต้นว่า ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหลายประการ ดังนี้

“...เวลาบรรจุเพลง เราต้องคำนึงถึงด้วย ว่าใครที่ไหน อย่างไร พอตีว่ามีโจทย์มาว่าเป็นเด็ก รุ่นนี้ แบบนี้ ๆ ครูก็พยายามคิดถึงเรื่องของสำนวนสำเนียงที่เด็กเล่นได้ เรียกว่าไม่เกิ่นมือ ก็เลยเป็นครอบครัววาลที่เป็นปรบไก่ แล้วก็ในการบรรจุเพลงครอบครัววาลต่อมาก็จะเป็นเพลงสะสม สะสมก็เป็นสองไม้ ดังนั้นก็เป็นเพลงกลองแขก เป็นเพลงตะโพน ให้สลั้หู โบราณก็ทำอย่างนี้ ส่วนใหญ่จะมีเพลงหน้าพาทย์สักหนึ่งเพลง ซึ่งก็ไม่ยกเกิ่นมือเด็ก ก็เป็นโปรย

ข้าวตอก ซึ่งเป็นความหมายที่เป็นมงคล โปรยข้าวตอกใช้ในความหมายของความเจริญงอกงามของแผ่นดินนั้น ๆ ก็เลยใช้โปรยข้าวตอกเข้ามาเกี่ยวกับเจ้านาย ก็จะเรียบริ้อยดี มันก็เลยออกมาเป็นเพลงชุดนี้ ครอบจักรวาล สะสม แล้วก็โปรยข้าวตอก ก็กำลังดีสำหรับเด็ก ไม่เกินมือไปไม่มากไป ไม่น้อยไปแล้วก็การบรรจุคำร้องก็ดี ร้องไม่ได้ยากมาก ก็ต้องดูให้เหมาะสมกับนักเรียนที่เราจะเอามาบรรเลง อันนั้นคือเป้าหมายที่เราองไว้...” (Kamkam, P., personal communication, 27 may 2024)

จากการวิเคราะห์คำสัมภาษณ์ สามารถสรุปหลักการพิจารณาเบื้องต้นว่า ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ดังจะไดยกตัวอย่างประกอบด้วย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการแสดง

1.1 วัตถุประสงค์ การแสดงชุดนี้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อถวายพระพรในพิธีถวายชัยมงคลเนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1.2 ระยะเวลาในการแสดง ใช้เวลาแสดงประมาณ 15 นาที โดยการแสดงชุดนี้ประกอบด้วย 1) เพลงชื่นชมนม - กลุ่มดนตรี 2) เพลงชุดถวายพระพร มีการออกตัวหรือรำถวายพระพร

1.3 ผู้ชมการแสดง คือผู้เข้าร่วมในพิธีถวายชัยมงคล ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ตลอดจนบุคลากร ผู้แทนจากหน่วยงานราชการในจังหวัดนครสวรรค์

2. ความสามารถของนักดนตรีหรือนักแสดง

2.1 นักดนตรีที่บรรเลงในการแสดงถวายพระพรครั้งนี้ เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ระดับชั้นมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ที่เข้าร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “ศิลปะการบรรเลงเครื่องดนตรีและการปรับวงดนตรีไทย” ระหว่างวันที่ 28 - 29 มีนาคม พ.ศ. 2566

2.2 ระยะเวลาในการต่อเพลง ก่อนเข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ นักเรียน นักศึกษาได้รับโน้ตเพื่อต่อเพลงและฝึกซ้อมล่วงหน้าประมาณหนึ่งสัปดาห์ ก่อนฝึกซ้อมรวมวง และปรับวงระหว่างวันที่ 28 - 29 มีนาคม พ.ศ. 2566

2.3 วงดนตรีที่ใช้บรรเลง คือ วงมหาสุริยางค์ไทย เป็นวงดนตรีขนาดพิเศษที่มีเครื่องดนตรีไทยทุกประเภท ได้แก่ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า และขับร้อง โดยมีจำนวนผู้บรรเลงมากกว่าวงดนตรีประเภทอื่น ๆ

3. ลักษณะและความเหมาะสมของเพลง

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการแสดง ความสามารถของนักดนตรีและนักแสดงแล้ว ข้อมูลเหล่านั้น ล้วนเป็นส่วนสำคัญและมีประโยชน์ต่อการนำมาประกอบการพิจารณาเลือกบทเพลง โดยพิจารณาจากลักษณะและความเหมาะสมของเพลงที่ใช้ในการแสดงได้ ดังนี้

3.1 ประเภทของเพลง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงถวายพระพร ส่วนใหญ่มักใช้เพลง 2 ประเภท ดังนี้

3.1.1 เพลงเกร็ด เป็นเพลงที่ใช้ขับร้องหรือบรรเลงเป็นเอกเทศโดยเฉพาะ เป็นเพลง เพลงเดียวไม่ติดต่อกับเพลงอื่น แม้เพลงนั้นจะนำมาจากเพลงที่อยู่ในดับหรือในเรื่องใด ๆ มีเพลงเกร็ดสองชั้นจำนวนมากที่เป็นเพลงซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ในปัจจุบันยังนิยมบรรเลงกันอยู่ (Royal Institute, 2007, p. n) และใช้ในการแสดงโขนละคร เพราะเป็นเพลงที่มีลีลากำลังพอเหมาะแก่การร่ายรำ ความยาวของเพลงมีความกะทัดรัด เหมาะสำหรับใช้ดำเนินเรื่อง มีอัตราจังหวะปานกลาง ไม่ช้าหรือเร็วจนเกินไป

3.1.2 เพลงหน้าพาทย์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ตามลักษณะการนำไปใช้ คือ 1) เพลงหน้าพาทย์สำหรับโขนละคร ใช้บรรเลงประกอบอากัปกิริยาของตัวโขนละคร ไม่ว่าจะเป็น กิน นอน นั่ง เดิน วิ่ง แผลงฤทธิ์ แปลงตัว แยก โศกเศร้า ฯลฯ นอกจากนี้เพลงหน้าพาทย์ยังแบ่งออกตามสภาพของตัวละครอีกด้วย แยกเป็น พระ นาง ยักษ์ ลิง ฤๅษี นักรบ ฯลฯ 2) เพลงหน้าพาทย์สำหรับไหว้ครู ใช้บรรเลงประกอบในพิธีไหว้ครูดนตรีและไหว้ครูโขนละคร โดยมากเป็นเพลงที่ซ้ำกับเพลงโขนละคร แต่เมื่อนำมาใช้ในพิธีไหว้ครูแล้ว มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในการอัญเชิญหรือต้อนรับครูบาอาจารย์ทั้งหลายให้มาร่วมสมโภชสนับบาต ในพิธีเพลงหน้าพาทย์เหล่านี้มีทั้งบรรเลงประกอบกิริยาไปมา นั่ง นอน กิน ฯลฯ เช่นเดียวกับหน้าพาทย์ธรรมดา เพียงแต่เป็นกิริยาสมมติเท่านั้น เช่น เมื่อเวลาอัญเชิญพระรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ลงมาสู่ปราสาทพิธี ผู้ประกอบพิธีก็จะเรียกปีพาทย์ให้ทำเพลงสาธุการ เป็นต้น (Naksawat, 1987, pp. 107-121) เนื่องจากอิทธิพล คติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เชื่อว่ากษัตริย์คือสมมติเทพ การนำเพลงหน้าพาทย์มาใช้ในการมงคล ถวายพระพรแต่พระมหากษัตริย์หรือเจ้านายนั้นยังต้องพิจารณาลำดับชั้นของเพลงหน้าพาทย์ที่นำมาบรรจุ เพื่อให้มีความเหมาะสม สมพระเกียรติพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายตามลำดับชั้น เป็นต้น

3.2 ความหมายและที่มาของเพลง เพลงที่นำมาบรรจุในการแสดงถวายพระพร จะใช้เพลงที่มีนามเป็นมงคล มีความหมายที่ดีและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแสดงในเรื่องของชื่อเพลงนี้ ครูมนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงหลักการให้ชื่อเพลงไว้หลายประการโดยวิเคราะห์จากชื่อเพลงสองชั้นของเก่าที่พบเป็น ต้นรากของเพลงในยุคต่อมา แต่จะได้กล่าวถึงเฉพาะข้อสังเกตที่สอดคล้องกับการเลือกเพลงมาใช้ในการแสดงถวายพระพรครั้งนี้ คือ 1) การให้ชื่อตามผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้ถูกอวยพร คือ เพลงนั้นบรรเลงเพื่อประสงค์ให้บังเกิดผลอย่างไร ก็ให้ชื่อเช่นนั้น เช่น เพลง “มหาฤกษ์” “มหาชัย” 2) การให้ชื่อตามกิริยาที่จะประกอบเพลงนั้น สำหรับทำประกอบกับกิริยาอาการอย่างไร ก็ให้ชื่อเช่นนั้น เช่น “เหาะ” “ลงสร” เป็นต้น (Fine Arts Department, 2002, pp. 110-111)

3.3 ส่วนงานทำนองของเพลง

ส่วนงานทำนองของเพลงที่นำมาบรรจุเป็นเพลงถวายพระพรนั้น เป็นเพลงที่มีส่วนไพเราะ ความยากง่ายของส่วนงานทำนองอาจแตกต่างกันไป แต่เพลงถวายพระพรชุดนี้ถูกกำหนดด้วยข้อที่ต้องพิจารณาเรื่องความสามารถของนักดนตรี ระยะเวลาในการฝึกซ้อม รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทร คุมขำ ผู้เรียบเรียงเพลง จึงเลือกบทเพลงที่มีส่วนงานทำนองฟังง่าย ไม่ซับซ้อน และไม่ยาวจนเกินไป แต่ทั้งนี้ ยังมีบทเพลงอีกมากที่นิยมนำมาบรรจุเข้าเป็นสำหรับเพลงอวยพร ดังที่ปรากฏในหนังสือ “ประชุมเพลงสวรรค์” อันประกอบด้วยเพลงไทยและ

บทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชนิพนธ์ไว้ในโอกาสต่าง ๆ

“...บทเพลงพวกนี้ยังปรากฏอยู่ในประชุมเพลงสวรรค์ ที่ทูลกระหม่อมท่านได้พระราชนิพนธ์ แม้กระทั่งบทร้อง บทกลอน บทเพลง แล้วก็เรียบเรียง จัดสร้างมาเป็นหนังสือหนึ่งเล่ม ชื่อว่าประชุมเพลงสวรรค์ กลุ่มเพลงนี้ก็ยังคงปรากฏอยู่ในนั้น แล้วก็ก็เป็นเพลงที่มีความนิยมมาก ไม่ลับซับซ้อน นักดนตรีไม่ว่าจะเก่าใหม่ ฟังได้หมด ไม่ลึกลับ ไม่ซับซ้อน เป็นเพลงที่ฟังแล้วสบาย ๆ อันนี้คือเป้าประสงค์ของการเลือกเพลงที่มารับรอง ไม่ใช่ว่ายากจนเกินไป...” (Komkam, P., personal communication, 29 march 2023)

เมื่อพิจารณาจากปัจจัยที่สำคัญเบื้องต้นประกอบกันแล้ว ผู้เรียบเรียงเพลงจึงเลือกบรรจบบทเพลงตามลำดับ ดังนี้

1. เพลงครอบจักรวาล สองชั้น

เพลงครอบจักรวาล อัตราสองชั้น ประเภทหน้าทับปรบไ้ มี 2 ท่อน ท่อนที่ 1 มี 4 จังหวะ ท่อนที่ 2 มี 6 จังหวะ (Royal Institute, 2007, p. 30) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำ ครอบจักรวาล ไว้ว่า “ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง” เมื่อวิเคราะห์ตามความหมายนี้ ประกอบกับการนำคำร้องที่มีจุดประสงค์เพื่อการอวยชัยให้พร นัยยะของครอบจักรวาล อนุমানได้ว่าขอนำพร สิ่งอันศักดิ์สิทธิ์ สิ่งอันเป็นมงคลซึ่งครอบคลุมอยู่ทั่วทั้งจักรวาลให้เกิดขึ้นหรือเป็นของบุคคลอันเป็นที่รัก นอกจากนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ ยังได้กล่าวถึงเพลงครอบจักรวาลในมิติของสำนวนทำนองต่อไปอีกว่า

“...ครอบจักรวาลเป็นเพลงเก่าเพลงโบราณ ซึ่งมันมีมือฆ้องที่แจกแจกอยู่ครบทุรส ต้องใช้คำนี้ แล้วก็ด้วยนัยยะ ความหมายของบทเพลงซึ่งมันครอบจักรวาล มันเป็นความหมายที่เป็นมงคลมาก โบราณส่วนใหญ่เวลาที่ทำงานเกี่ยวกับเจ้านาย ก็จะใช้เพลงนี้กัน ไม่ใช่แค่ครุณะ ตั้งแต่สมัยก่อน พ่อมนตรี (ครูมนตรี ตราโมท) มาแล้ว ไปรื้อดูได้เลย ตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นต้นมาเนี่ยครอบจักรวาลถูกใช้มา เรียกว่า นึกอะไรไม่ออกก็ต้องครอบจักรวาล เป็นเพลงที่มีความหมายลึกซึ้ง ไม่ยาวเกินไป มีสำเนียงไพเราะ และที่สำคัญในสำนวนของครอบจักรวาล แจกแจกมือฆ้องได้เยอะมาก หมายความว่า เป็นเพลงสำหรับพื้นฐานที่ดีมากสำหรับเด็กที่เรียนดนตรี ไม่ว่าจะเป็นเครื่องสายหรือปี่พาทย์...” (Komkam, P., personal communication, 27 may 2024)

โน้ตทางซ้องเพลงครอบครัวกรวาล สองชั้น

หน้าทับปรบไก่

ท่อน 1

--- ท	-- รี้ รี้	--- มี่	-- รี้ รี้	-- ฟ -	- ม - -	- ร - ร	--- ช
--- ฟ	- ร - -	--- ม	- ร - -	-- ม ร	--- ล	--- ล	--- ช

--- ม	- ร - -	ช ช - -	ล ล - ท	- ช - -	ลท - รี้	- มี่ - รี้	- ท - ล
--- ท	- ล - ช	--- ล	--- ท	- ร - -	ช - - ร	- ม - ร	- ท - ล

--- ช	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- ท - รี้	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
--- ช	- ล - -	--- ท	- ล - -	- ท - ร	- ท - ล	--- ช	--- ท

- - ล ท	- รี้ - มี่	- มี่ - มี่	- รี้ - ท	- - ล ท	- รี้ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - รี้
- ช - -	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ฟ	- ช - -	- ร - ม	- ล - ช	- ม - ร

กลับต้น

ท่อน 2

--- ท	-- รี้ รี้	--- มี่	-- รี้ รี้	--- รี้	--- ดี่	- ท - ดี่	- รี้ - ล
--- ฟ	- ร - -	--- ม	- ร - -	--- ร	--- ด	- ท - ด	- ร - ม

--- ช	-- ล ท	-- ล ท	-- ดี่ รี้	- มี่ - มี่	- รี้ - -	ดี่ ดี่ - -	ท ท - ล
- ร - -	- ช - -	ล ช - -	ล ท - -	- ช - ม	- ร - ด	--- ท	--- ล

--- ช	-- ฟ ช	-- ล ช	-- ฟ ช	- ช - ม	ร ร - -	-- ร ม	-- ฟ ช
-- ร -	ฟ ม - ร	---	ฟ ม - ร	- ด - -	- ด - ช	- ด - -	ร ม - -

- ร - ช	-- ล ท	- ล - -	ท ท - ล	-- ท -	ท - ล -	ช - ล -	ล - ช -
- ล - ช	--- ท	- ล - ท	--- ล	--- ล	- ช - ม	- ม - ช	- ม - ร

--- ช	-- ล ล	--- ท	-- ล ล	- รี้ - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท
--- ช	- ล - -	--- ท	- ล - -	- ร - ท	- ล - ช	--- ล	--- ท

- ดี่ - รี้	- ดี่ - ช	--- ดี่	- รี้ - มี่	- ดี่ - รี้	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - รี้
-------------	-----------	---------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

- ด - ร	- ด - ร	- - - ด	- ร - ม	- ด - ร	- ม - ช	- ล - ช	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

เพลงครอบครัววาล สองชั้น หรือเรียกว่า “เพลงกลองแขก”² ด้วยใช้กลองแขกทำทำนอง หน้าทับปรบไ้ ทั้งนี้เพื่อสุนทรียรสของเพลงและสิ่งสำคัญ คือ หน้าทับมีผลต่อคนร้องเป็นอย่างมาก หากใช้ตะโพนทำทำนองหน้าทับปรบไ้ จะมีทำนองที่ห่าง ลำบากต่อคนร้องเพราะต้องทำทำนอง เอื่อนมาก แต่ทำนอง กลองแขกในหน้าทับปรบไ้จะมีเนื้อหน้าทับที่ถี่และเก็บมากกว่า สามารถตีสาย เพื่อประคับประคองคนร้องให้ไม่ต้องเอื่อนมาก (Komkam, P., personal communication, 27 may 2024)

หน้าทับปรบไ้ สามชั้น (กลองแขก)

- - ดิง ดิง	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- - - -	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ
- ดิง - ดิง	- ทังดิงทัง	ดิงทัง - ดิง	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- ดิง - ทัง	- ดิง - ดิง	- ทัง - ดิง	- ดิง - ทัง

2. เพลงสะสม

เพลงสะสม อัตราสองชั้น ประเภทหน้าทับสองไม้ มีท่อนเดียว ปรากฏอยู่ในเพลงตับ เรื่องเกษรมาลา ปัจจุบันยังใช้บรรเลงอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะใช้บรรเลงขับร้องอวยพรหรือบรรเลงในเพลงตับ เช่น ในระบำสวัสดิศึกษา ซึ่งครูมนตรี ตราโมท ได้บรรจุไว้ (Royal Institute, 2007, pp. 120-121) นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียบเรียงเพลงถวายพระพร ยังได้ให้ทรรคนะถึงที่มาของเพลงสะสมอีกด้วย

“...ครูเคยรู้มาว่าชื่อมันอาจจะมาจากคำว่า “ทองประสม” แล้วกร่อนเป็นประสม ๆ สะสม เพลงหลายเพลงมันฉายรูปมาเป็น อย่างนี้ เช่น เพลงนางให้ กลายมาเป็นนางครวญ แต่เพลงมันไม่ได้ หายไปไหน แต่เปลี่ยนนามไป เช่น ไส้เดือน กลายเป็น ไส้พระจันทร์ เป็นต้น แต่เพลงคือเพลงเดิม ทองประสม ก็เช่นกัน สะสมก็เช่นกัน ครูเคยรู้มาอย่างนั้นนะ...” (Komkam, P., personal communication, 27 may 2024)

จากแนวความคิดการเปลี่ยนนามของเพลงดังกล่าว คำสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้เขียนจึงได้สืบค้นที่มาของ เพลงสะสมเพิ่มเติมต่อไปอีก พบว่า ปรากฏชื่อเพลงในเพลงยาวตำรากรมโหรี เพลงตับสำหรับไหว้ครู ข้างเย็น ได้แก่ “ทองสระ” “ทองสรหม” ที่มีรูปของคำใกล้เคียงกัน สันนิษฐานว่าน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นต้นเค้าการเปลี่ยนนามของเพลง ดังปรากฏชื่อเพลงสะสมในรูปอื่นด้วย ได้แก่ สะสม สระสรหม สระสม สระสม เป็นต้น เมื่อพิจารณาชื่อเพลงในฉบับไหว้ครูข้างเย็น ได้ความว่าเป็น

² “เพลงกลองแขก” “เพลงตะโพน” คือเพลงไทยที่เหมาะสมกับการใช้จังหวะหน้าทับของกลองแขกหรือตะโพนตี ประกอบในสำนวนทำนองเพลงนั้น ๆ โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรหะ คมขำ ได้กล่าวถึงที่มาของคำเรียกนี้ว่า สมมติ เวลาครูเล่นอยู่ในวงครูเค้าก็จะบอก ครูช่วย (ครูบุญช่วย แสงอนันต์) ก็จะบอก อาจารย์ เพลงนี้เพลงตะโพน เพลงนี้ เพลงกลองแขก ครูมนตรีก็จะบอกมาเรื่อย ๆ นี่เรากำลังพูดถึงกรมพิณพาทย์หลวง กรมศิลปากรนะ (Komkam, P., personal communication, 27 may 2024)

ความหมายของสิ่งที่เป็นมงคลทั้งสิ้น ได้แก่ 1) เนียรปาดิ 2) ชมพูนุท 3) ทองแก่น้ำ 4) ทองย้อย 5) ทองพราย 6) ทองสระ 7) ทองสรรม (Arunrat, 2010, pp. 43-45) จึงอาจอนุมานได้ว่าเพลงสะสมนั้น ถือเป็นเพลงที่มีชื่อเป็นนามมงคลด้วยเหตุดังกล่าวเช่นกัน

โน้ตเพลงสะสม

หน้าทับสองไม้

--- รี่	--- มี่	- รี่ - ท	- ล - รี่
--- ร	--- ม	- ร - ม	- ม - ร

- มี่ รี่ ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท	- - ล ท	- รี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ท
- ม ร ท	- ล - ซ	--- ล	--- ท	- ซ - -	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ท

-----	- ล - ท	- รี่ - ซ	-----	- ซ - ล	ท ล - -	- - ม ฟ	ซ - ล ล
-----	- ล - ท	- ร - ซ	-----	- ร - -	- - ซ ฟ	ม ร - -	- ล - -

- รี่ ตี่ ล	- ซ - -	ตี่ ตี่ - -	รี่ รี่ - มี่	- ตี่ - รี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - รี่
- ร ต ม	- ร - ต	--- ร	--- ม	- ต - ร	- ม - ซ	- ล - ซ	- ม - ร

กลับต้น

เพลงสะสม หรือ “เพลงตะโพน”³ เป็นเพลงประเภทหน้าทับสองไม้ เหตุที่ผู้เรียบเรียงเลือกมาใช้บรรจุต่อจากเพลงครบจักรวาลซึ่งเป็นเพลงหน้าทับปรบไก่อ เพราะต้องการให้ “สลับหู” ผู้ฟัง กล่าวคือ เปลี่ยนอารมณ์ที่กำลังดำเนินไปของเพลงที่ใช้กลองแขกในการควบคุมจังหวะมาเป็นเสียง ตะโพน จากหน้าทับกลองที่ตีคลุกไปกับเพลงแบบถี่ ๆ คลี่คลายไปสู่หน้าทับสองไม้ที่จาว⁴ ขึ้น เหตุประการหนึ่งคือแสดงให้เห็นว่าได้เปลี่ยนผันไปจากทำนองเดิม แต่ก็ยังคงรักษาความกลมกลืน ในมิติของเสียงเอาไว้ ถือเป็นสุนทรียรอย่างหนึ่งของการผันแปรให้เกิดความแตกต่างแต่ยังคงรักษา ความกลมกลืนเป็นชุดเดียวกันเอาไว้

หน้าทับสองไม้ สองชั้น (ตะโพน)

--- ตูป	--- ฟลิ่ง	--- ฟลิ่ง	--- ฟลิ่ง
---------	-----------	-----------	-----------

³ ดู “เพลงกลองแขก”

⁴ จาว คือ การดำเนินทำนองห่าง ๆ

3. เพลงโปรยข้าวตอก

เพลงโปรยข้าวตอก หรือปรากฏในชื่อเพลงโบราณว่า “ปราย⁵ข้าวตอก” ก็เรียก เป็นเพลงหน้าพาทย์ ใช้บรรเลงประกอบกิริยาโปรยข้าวตอกดอกไม้ ในพิธีกรรม บรรเลงเมื่อผู้ประกอบพิธีทำพิธีโปรยข้าวตอกดอกไม้เพื่อความเป็นสิริมงคล (Royal Institute, 2007, p. 178) อีกนัยยะหนึ่ง ที่ผู้เรียบเรียงเพลงเลือกนำเพลงนี้มาใช้ถวายพระพรในวาระโอกาสนี้ด้วยเหตุว่า โปรยข้าวตอก หมายความว่า แผ่นดินแห่งทุลกระหม่อม ได้มีความเจริญงอกงามด้วยพระบารมีของกรมสมเด็จพระเทพฯ เราจึงเลือกใช้กลุ่มเพลงนี้เพื่อมาบรรจุกำเพื่อถวายพระพรแด่พระองค์ (Komkam, P., personal communication, 29 march 2023)

นอกจากนี้แล้ว รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรหะ คมขำ ยังได้ให้ทรงสนะเรื่องเพลงหน้าพาทย์ที่นำมาบรรจุกในชุดถวายพระพร ไว้ว่า

“...ครูเห็นว่าเป็นเพลงโปรยข้าวตอก ความหมายดีมาก สำนวนกลาง ๆ ถือว่าเป็นเพลงหน้าพาทย์ แล้วเด็กที่เล่นเป็นเด็กมัธยม สามารถบรรเลงได้แน่นอน นี่คือวิจารณ์ญาณ แล้วก็ไม่ใช่เพลงตระ ถ้าเพลงตระต้องใช้หน้าทับตระ อันนี้เป็นเพลงหน้าพาทย์ ใช้หน้าทับชานาญ ซึ่งชานาญก็อยู่ในโหมโรงเย็น เพลงกลุ่มพวกนี้ บรรเลงได้ ดูที่เจตนา ดูวัตถุประสงค์ ถวายพระพร เทิดพระเกียรติ แล้วก็เพื่อใช้ในการแสดง การรำด้วย มันถึงจะพอดีและสมกัน ต้องคำนวณหมดว่าเท่าไหน ทำแบบนี้แล้วเป็นยังไง ทำอย่างไร ใครบรรเลง แสดงออกตัวมาเป็นยังไง ตีบทยังงัย คำเป็นยังงัย...” (Komkam, P., personal communication, 29 march 2023)

โน้ตเพลงโปรยข้าวตอก

	----	- ม - ม	--- ร	--- ม	- ช - ล	- ช - -	ม ม - -	ร ร - ม
	--- ท	--- ท	--- ล	--- ท	- ช - ล	- ช - ท	--- ล	--- ท
เที่ยวที่ 1	-----	-----	ต๊ับ - ต๊ับเพลิง	--- ต๊ับ	--- ต๊ับ	- เห่ง - -	- ต๊ับ - เห่ง	--- ต๊ับ
เที่ยวที่ 2	-- ต๊ับเพลิง	- ดิง - -	-- ต๊ับเพลิง	- ดิง - -	-- ต๊ับเพลิง	- ดิง - -	เห่งดิง - -	เห่งดิง - -
	----	--- ต้อม	-----	--- ต้อม	-----	--- ต้อม	--- ต้อม	--- ต้อม
	- ร - ช	-- ล ท	- ร - ท	- ล - ช	- ม - -	ร ร - -	ช ช - -	ล ล - ท
	- ล - ช	--- ท	- ร - ท	- ล - ช	- ท - ล	--- ช	--- ล	--- ท
เที่ยวที่ 1	--- ต๊ับ	-- ต๊ับเพลิง	--- ต๊ับ	- เเพลิง - -	--- ต๊ับ	--- ต๊ับ	- ต๊ับเพลิง	--- ต๊ับ
เที่ยวที่ 2								

⁵ ปราย หมายถึง ชัด, หวาน, สาดให้กระจายไป, เช่น ปรายข้าวตอกดอกไม้, มักใช้เข้ากับคำ โปรย เป็น โปรยปราย (Royal Institute, 2013, p. 716)

เที่ยวที่ 1

เที่ยวที่ 2

-- ตูบเพลิง	- ดิง --	เท่งดิง --	-- ตูบละ	-- ตูบดิง	-- ตูบเพลิง	- ละ - ตูบ	- ดิง --
----	--- ตูม	--- ตูม	----	- ตูม --	- ตูม --	--- ต่อม	--- ต่อม
-- ล ล	- ท - รี่	- รี่ --	ม ม - รี่	-- มพ	- ล --	- ล --	พ -- ท
- ล --	- ท - ร	- ร - ม	--- ร	-- ร -	--- ม	- ร --	มร - ท
----	--- ตูบ	--- ละ	- ตูบ - ดิง	----	--- ดิง	-- ตูบดิง	-- ตูบเพลิง
-- ตูบเพลิง	- ดิง --	-- ตูบเพลิง	- ดิง --	-- ตูบเพลิง	- ดิง --	เท่งดิง --	เท่งดิง --
----	--- ต่อม	----	--- ต่อม	----	--- ต่อม	--- ต่อม	--- ต่อม

เที่ยวที่ 1

เที่ยวที่ 2

--- ช	-- ล ท	- ล - ท	- ร - ม	- ช - ม	- ล - ช	- ล ช ช	--- ช
- ช --	--- ท	- ล - ท	- ล - ท	- ช - ท	- ล - ช	--- ด	- ช --
-- ตูบเพลิง	--- ดิงตูบ	- ดิง - ตูบ	- ดิงตูบเพลิง	-- ตูบดิง	-- ตูบเพลิง	-- ตูบดิง	-- ตูบเพลิง
- ดิง - เท่ง	- ละ - ตูบ	- ดิง - ตูบ	- ดิงตูบเพลิง	-- ตูบดิง	-- ตูบเพลิง	- ละ - ตูบ	- ดิง --
----	--- ตูม	--- ตูม	----	- ตูม --	- ตูม --	--- ต่อม	--- ต่อม

กลับต้น

ข้อสังเกตหนึ่งของการบรรจเพลงหน้าพาทย์ไว้ในชุดเพลงถวายพระพรนั้น บ้างจะใช้ต่อท้ายเพลงปรบไก่อ เพลงสองไม้ หรือกรณีที่บรรจเพลงหน้าพาทย์ไว้ตอนขึ้นต้นเพลงก็มี เช่น เพลงขำฉานู ทั้งนี้ ไม่มีข้อบังคับหรือแบบแผนตายตัว ขึ้นอยู่กับผู้เรียบเรียงเพลงจะพิจารณาถึงแนวคิดหลักของการแสดง (theme) เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงการเรียบเรียงเรื่องเสียง บันไดเสียง ให้กลมกลืน สอดคล้องกันทั้งชุดเพลงอีกด้วย

4. เพลงร้ว

เพลงหน้าพาทย์ใช้บรรเลงในลักษณะต่าง ๆ กัน สำหรับเพลงร้วที่นำมาใช้ในการแสดงถวายพระพรนี้เรียกว่า เพลงร้วธรรมดา คือ ร้วลาเดียวที่ใช้บรรเลงต่อท้ายเพลงหน้าพาทย์ที่แสดงผลสำเร็จของพิธีการหรือพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น เพลงตระนิมิต เพลงตระนอน เพลงตะบองกัน (Royal Institute, 2007, p. 180) แต่ในการแสดงครั้งนี้ ใช้บรรเลงต่อท้ายเพลงโปรยข้าวตอก โดยนัยยะของเพลง คือ ความสำเร็จ เสร็จสิ้นและสัมฤทธิ์ผลที่ตั้งใจ

โน้ตเพลงร้ว

หน้าทับร้วลาเดียว

จังหวะยึดหยุ่นตามทำนองเพลง

----	--- ล	--- ท	-- พ -	--- ม	- ม ม -	--- ร	-- ด -
----	--- ล	--- ท	-- -มร	----	--- ม	--- ล	--- ทล

----	-- ร ม	--- ร	----	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม
--- ท	- ด --	--- ล	--- ม	--- ม	--- ม	--- ม	--- ม

----	----	----	----	----	--- ล	--- ซ	-- ฟ -
----	----	----	----	--- ล	----	--- ร	-- -มร

----	-- -ซล	--- ซ	----	- ล - ล	- ล - ล	- ล - ล	- ล - ล
--- ม	-- ฟ -	--- ร	--- ล	--- ล	--- ล	--- ล	--- ล

----	----	----	----	--- ร	--- ม	--- ร	--- ท
----	----	----	----	--- ร	--- ม	--- ร	--- ท

--- ล	- ท - ล	-- ซ ล	----	- ซ - ซ	- ซ - ซ	- ซ - ซ	- ซ - ซ
--- ล	- ท - ล	--- ล	--- ซ	--- ซ	--- ซ	--- ซ	--- ซ

----	- ม - ม	- ท - ล	--- ล	-- ซ -	- ล - ซ	----	--- ซ
--- ม	--- ท	----	--- ร	--- ฟ	--- ร	--- ซ	----

การร้อยเรียงบทเพลงครอบครัววาล เพลงสะสม เพลงโปรยข้าวตอก และเพลงรั้วให้ สอดคล้องและกลมกลืนกัน มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นประการสำคัญตามหลักวิชาการดนตรี ว่าด้วยเรื่อง สุนทรียรส คือ “บันไดเสียง” จากการวิเคราะห์บทเพลงที่เลือกนำมาใช้ เพลงครอบครัววาล สองชั้น และเพลงสะสม อยู่ในบันไดเสียงเพียงอล่าง ซึ่งมีกลุ่มเสียงปัญญา คือ ซ ล ท x ร ม จะเห็นได้ว่า เสียงโน้ตตัวสุดท้ายของเพลงครอบครัววาล สองชั้น คือเสียง เร ซึ่งเป็นเสียงเดียวกันกับเสียงขึ้นต้น เพลงสะสม ทำให้การเชื่อมต่อระหว่างเพลงทั้งสองเพลงนั้นสอดคล้องกลมกลืนกัน

วงมหาดุริยางค์ไทย คือวงดนตรีไทยขนาดใหญ่พิเศษ ในคราวแรกเริ่มนั้นมีผู้บรรเลงและ ขับร้องเป็นเรือนร้อย การแสดงถวายพระพรครั้งนี้บรรเลงด้วยวงมหาดุริยางค์ไทย ควบคุมการ ฟีกซ้อมและปรับวงมหาดุริยางค์ไทย โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรหะ คมขำ มีแนวทางการบรรเลง และการปรับวงมหาดุริยางค์ไทย ดังนี้

“...ขึ้นชื่อว่าวงมหาดุริยางค์หรือการใช้เครื่องดนตรีเยอะ ๆ เป็นวงพิเศษ ต้องเน้นความพร้อมเพรียงเป็นหลัก ซ่องไฟ การเข้า การออก แม้กระทั่ง เอาเพลงหน้าพาทย์ขึ้นต้น เช่น เพลงรั้ว

ถ้าปรับไม่ดีแล้วเล่นไม่ดี ยิ่งไงก็รกรุงรัง มันก็ไม่เพราะ มันไม่เหมือนกับวงปี่พาทย์ไม้นวมที่เล่นคนเดียวแล้วเล่นขึ้นเดียวอย่างนั้นนะทำยังไงก็ได้ จะโซ่วลีลาอย่างไรก็ได้ แต่เมื่อใดที่เรามาทำมหาดุริยางค์ เมื่อใดที่เรามาเล่นในเครื่องดนตรีเยอะ ๆ เราต้องหายใจให้เป็นลมหายใจเดียวกันให้ได้ ทำให้พร้อมเพรียงกันให้ได้ กรอเท่าไร รับเท่าไร...ดังนั้น ผู้ปรับวงและซอตกกลงเป็นประเด็นสำคัญของวงมหาดุริยางค์หรือวงที่ใช้เครื่องดนตรีจำนวนมาก ๆ ต้องซ้อมครบต้องซ้อม แล้วก็ทำให้จาว ๆ ทำให้ใกล้เคียงกับทำนองหลักมากที่สุด จะประสบความสำเร็จ เพลงบางเพลงมันเพราะอยู่แล้ว จำไว้นะ นี่คือหลักของเพลงอวยพร เพลงบางเพลงไม่ต้องไปทำอะไรมาก เล่นจาว ๆ เล่นแปรทำนองนิด ๆ หน่อย ๆ เพราะอยู่แล้ว นี่คือวิธีและหลักของครู...” (Komkam, P., personal communication, 27 may 2024)

**บทการแสดงถวายพระพร
เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย
รำออก**

- บรรเลงเพลงครอบจักรวาล ท่อน 1 หนึ่งเที่ยว และท่อน 2 หนึ่งเที่ยว - (ทางเก็บ)
(ทอดลงและบรรเลงคลอร้องท่อน 1 สองเที่ยว และท่อน 2 สองเที่ยว)

- ร้องเพลงครอบจักรวาล -

สองเมษาพระราชสมภพจประจักษ์	อนุรักษ์มรดกไทยให้ลูกหลาน
ทรงคำจันนาฎกวีดนตรีกาล	ภูมิชาวบ้านประวัติศาสตร์ฐานถิ่นไทย
สมสมัยญา “วิศิษฏศิลป์”	ด้วยพระกรณียกิจสิ้นทรงสืบไว้
กอปรพระอัจฉริยภาพอันก้าวไกล	เอกอัครราชูปถัมภกมรดกไทยให้แผ่นดิน

- บรรเลงเพลงสะสม สองชั้น - (คลอร้อง)

- ร้องเพลงสะสม -

หกสิบแปดพรรษาเจริญพระชนม์	ทรงงานเพื่อไทยทุกคนจนบัดนี้
พระมิ่งขวัญจอมเจ้าเอกราช	ชนิษฐานคินีพระภูมิบาล
ขอพระทูลกระหม่อมแก้วไม่เคยล้าสุข	นิราศทุกข์ปรีเปรมดีเกษมสานต์
ปวงประชาน้อมนบสาธุการ	ทุกวันวารขอพระองค์ทรงพระเจริญ

- ทำเพลงโปรยข้าวตอก รัว -

รำเข้า

-----จบการแสดง-----

เรียบเรียงเพลง โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรระ คมขำ

ประพันธ์คำร้อง โดย อาจารย์วรรณวลี คำพันธ์
 ถ่ายทอดทำรำ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทริรา จันทร์ดี

บทสรุป

เพลงชุดถวายพระพร เป็นการแสดงที่ประพันธ์คำร้องและเรียบเรียงเพลงขึ้นเพื่อบรรเลงในพิธีถวายชัยมงคล เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2 เมษายน พุทธศักราช 2566 โดยมีแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดง ดังนี้

การประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์เลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์เป็นกลอนสุภาพหรือกลอนแปดในการนำมาแต่งบทร้อง เพราะรูปแบบฉันทลักษณ์เป็นที่นิยม เป็นที่คุ้นชิน ง่ายต่อการจดจำ ฉันทลักษณ์ การแบ่งคำสามารถบรรจุคำได้มาก และสะดวกต่อการบรรจบทเพลง โดยกำหนดโครงสร้างเนื้อหาของบทร้องเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ 2) การถวายพระพร ทั้งนี้ มีการกำหนดใช้คำสำคัญที่ต้องบรรจุลงในเนื้อร้อง อาทิ “วิศิษฏ์ศิลปิน” “เอกอัครราชูปถัมภก” เป็นต้น

การเรียบเรียงเพลง มีปัจจัยที่ต้องพิจารณาเบื้องต้นก่อนการเลือกเพลงมาบรรจุนั้นชุดการแสดงถวายพระพรอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของการแสดง 2) ความสามารถของนักดนตรีหรือนักแสดง กรณีนี้ อาจหมายรวมถึงระยะเวลาในการฝึกซ้อมและปรับวงด้วย 3) ลักษณะและความเหมาะสมของเพลง กล่าวคือ เป็นเพลงประเภทเพลงเกร็ดสองชั้น ด้วยมีความยาวที่พอเหมาะต่อการบรรเลงและการขับร้อง เป็นเพลงที่มีนามอันเป็นมงคล มีสำนวนทำนองที่ไพเราะ ฟังง่าย ไม่ซับซ้อน ตลอดจนไม่ยากจนเกินมือของ ผู้บรรเลง การแสดงถวายพระพรฯ ผู้เรียบเรียงพิจารณาเลือกบทเพลงตามแนวคิดข้างต้นออกมาเป็นเพลงดังต่อไปนี้ คือ เพลงครอบจักรวาล สองชั้น เพลงสะสม เพลงโปรยข้าวตอก และเพลงรัว ทั้งนี้ การเรียบเรียงเพลงตามลำดับดังกล่าว ยังต้องคำนึงถึงบันไดเสียงอันเป็นตัวควบคุมเรื่องระบบของเสียง ปัจจัยที่จะส่งผลให้เกิดสุนทรียรสในการบรรเลง ทำให้เพลงชุดนี้ไพเราะและสอดคล้องกลมกลืนกัน

เอกสารอ้างอิง

- Arunrat, P. (2010). *Mahori Wajak*. Bangkok: Charansanitwong Printing Co.,Ltd.
- Changkanhoon, W. (2016). *Basic Thai dance (ศ 30201)*. (3rd ed.) Nakhon Pathom: Charoenrat Printing Part., Ltd.
- Fine Arts Department. (2002). *Narration of Thai Music*. Bangkok: Chuanpim Printing House Part.,Ltd.
- Komkam, P. (2023, March 29) Interviewed by Wanwalee Kampan [Tape recording]. Department Head of Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Rajabhat Nakhon Sawan University, Nakhon Sawan, Thailand.
- Komkam, P. (2024, May 27) Interviewed by Wanwalee Kampan [Tape recording]. Department Head of Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University.

- Naksawat, U. (1987). *Theory and Thai music Practice; Part 1 Concept and Thai music Theory*. Bangkok: 'PATTANASILP KARN DONTRI LEA LAKHON'.
- Royal Institute. (2007). *Encyclopedia of Thai Music Background of 'Pleng Kred' and 'Pleng Lakhon Rong'*. Bangkok: C.Y. System Printing.
- Royal Institute. (2007). *Encyclopedia of Thai Music Terminology, Background and Lyrics of 'Pleng Tab', Background of 'Pleng Naphat' and 'Pleng Homrong'*. Bangkok: Aroon Printing Part.,Ltd.
- Royal Institute. (2013). *Dictionary Royal Institute Edition: revised edition 2011*. Bangkok: Siri Wattana Inter Print Pub Co.,Ltd.
- Sowat, B. (1996). *Advanced Thai ensemble conducting*. Bangkok: Ruenkaew printing.
- Thaworn, P. (2019). 'Wong Maha Duriyang'. In *Programme 'Kid Tueng Kru' 'Kru Prasit Thaworn (National Artist)*. (pp. 70-77). Bangkok: Chulalongkorn University Press.